נח

א. עס איז ידוע וואס חז"ל[1] זאגן בנוגע צו נח'ן, אז ער האָט ניט מתפלל געווען על אנשי דורו, „לא בעי רחמין על עלמא"; ניט ווי משה רבינו וואס האָט מתפלל געווען אויף די עושי העגל.

געפינט מען אין דעם אָ פלוגתא[2] צווישן ר' יהודה און ר' יצחק: ר' יהודה זאָגט אז דאָס וואָס נח האָט ניט מתפלל געווען אזוי ווי משה איז (ניט געווען אַן ענין של חסרון[3], נאָר) ווייל „משה לא תלה מלה בזכותי'" נאָר בזכות אבות, בעת אז נח האָט, כמובן, ניט געקענט תולה זיין תפלתו בזכות אבות. משא"כ ר' יצחק האלט, אז טראָץ דעם האָט נח געדאַרפט מתפלל זיין און מעורר רחמים זיין אויף זיי'.

איז דער טאָטע מבאר דעם טעם[5], וואָס „ר' יהודא מהפך בזכות דנח ור' יצחק בהיפך שמהפך בחובתו", אז דאָס איז דערפאָר וואָס „כל א' מהם מדבר כפי בחינתו ומדריגתו": ר' יהודה איז בח' חסד, און דערפאָר איז ער „מהפך בזכותו כפי מדתו מדת החסד", און ר' יצחק „הוא בח' גבורה . . לכן . . מהפך בחובתו כפי מדתו מדת הגבורה".

מען דאַרף אָבער האָבן אָ ביאור: דער אָנזאָג פון תורה[6] „והוי דן את כל האדם לכף זכות" איז, כמובן בפשטות, אָ כלל פאָר יעדן איידן, אפילו פאָר איינעם וואָס „מדתו מדת הגבורה" — איז ווי קומט עס וואָס ר' יצחק האָט מהפך געווען בחובתו של נח, און האָט אים ניט דן געווען לכף זכות (כציווי המשנה)?

ב. בדוגמא צו די צוויי דיעות הנ"ל פון ר' יהודה ור' יצחק — געפינט מען[7] אויך אָ פלוגתא[8] אויפן פסוק בתחלת פרשתנו[9] „נח איש צדיק גו' בדורותיו": „יש[10] מרבותינו דורשים אותו לשבח כ"ש שאלו הי' בדור צדיקים הי' צדיק יותר ויש שדורשים אותו לגנאי לפי דורו הי' צדיק ואלו הי' בדורו של אברהם לא הי' נחשב לכלום".

וואָס אויך אין דעם איז ניט מובן (ע"ד די שאלה הנ"ל): וויבאַלד מ'האָט אָ ברירה — מ'קען דרש'נען לשבח און מ'קען דרש'נען לגנאי — פאַרוואָס זאָל מען זאָגן אז כוונת התורה איז צו אַרויס־ברענגען גנותו של נח?

נאָכמער: ס'איז אָ כלל[11] אז אפילו „בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב" —

---

1) זהר פרשתנו סז, ב ואילך. שם בהשמטות רנד, ב. וראה ג"כ זהר וירא קו, א. זח"ג יד, ב ואילך. וראה לקמן הערה 21.

2) זהר פרשתנו סח, א.

3) להעיר שכן משמע גם דעת פרש"י (בראשית ה, כח: שם כט) — נתבאר בארוכה בהתועדות (א) דש"פ בראשית תשד"מ.

4) וראה ג"כ המשך הענין שם, דר' יצחק אומר דהו"ל להקריב קרבן „מן קדמת דנא דלמא כו' אמר ר' יהודה מה הוה לי' למעבד כו'".

5) לקוטי לוי"צ לזהר שם (ע' ל).

6) אבות פ"א מ"ו.

7) כהובא בלקוטי לוי"צ שם.

8) סנהדרין קח, א. ב"ר פ"ל, ט. תנחומא פרשתנו ה (תנחומא באבער ו). זהר פרשתנו (תוספתא) ס, א. (וראה שם סז, סע"א ואילך. לקמן הערה 21). רש"י ריש פרשתנו.

9) ו, ט.

10) לשון רש"י עה"פ. וראה לקו"ש ח"כ ע' 13 ובהערות שם.

11) ב"ב קכג, א (ומסיים: בגנות צדיקים דבר הכתוב (בתמי')).

די תורה נוצט ניט קיין לשון „מגונה" אפילו בנוגע א בהמה[12], ועאכו"כ אז די תורה וועט ניט ריידן בגנותו של נח. טאָ ווי קען זיין א דיעה אז די תורה איז מוסיף דעם וואָרט „בדורותיו" — בלויז כדי ארויסברענגען אן ענין של גנאי בשייכות צו נח"ן?!

וי"ל בזה, ובהקדים וואס מ'האָט אמאל מבאר געווען[13], אז אָט דער כלל — אז תורה נוצט ניט קיין לשון מגונה — באציט זיך צו סיפורי התורה[14]. משא"כ ווען תורה זאגט א הלכה ודין — דאָרט נוצט תורה א לשון ברור, אפילו ווען צוליב דעם דאָרף מען נוצן א לשון בלתי נקי'. ווייל א הלכה דאָרף געזאגט ווערן קלאָר, א הוראה ברורה, כדי צו פאָר־מיידן א מקום לטעות ביים אויספירן די הלכה אין מעשה בפועל.

ועד"ז אין דעם ענין, וואס די תורה איז מוסיף דעם וואָרט „בדורותיו" מיינענדיק (לויט איין פירוש) „לגנאי": ווען תורה וואלט ניט ארויסגעבראכט אָט דעם „גנאי", וואלט געווען אן אָרט צו האָבן א טעות בנוגע להלכה — בנוגע להנהגה בפועל: מען[15] געפינט ענינים בהנהגת נח וואס ווייזן אז ביי אים איז ניט געווען צדקות בשלימות[16],

איז אויב תורה וואלט מתאר געווען נח אלס צדיק תמים און ניט באוואָרנט דערביי אז דאס איז „בדורותיו" (בלויז בערך זיין דור), וואלט מען געקענט מיינען אז אזא הנהגה איז הנהגת צדיק תמים. דעריבער מוז דא זיין מודגש דער היפך השבח פון נח"ן, כדי מ'זאל דער־פון אפלערנען א קלאָרע הוראה ווי מ'דארף זיך פירן.

ג. עפ"ז קען מען זאגן נאכמער — אז דער מכוון פון „יש (ש)דורשים אותו לגנאי" איז ניט צו דערציילן אז ביי נח"ן איז געווען א חסרון בפועל, נאָר[17] „דורשים אותו לגנאי" — עס איז א דרשה ולימוד „לגנאי" פאָר א צווייטן, צו פארהיטן אים פון א חסרון וטעות ביים לערנען וועגן נח"ן.

וואָרום י"ל[18] דאס וואס „יש . . דורשים אותו לשבח . . ויש שדורשים אותו לגנאי" איז ניט קיין פלוגתא בנוגע דער דרגת הצדקות פון נח"ן, נאָר מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי[19]: און לא פליגי במציאות צי די צדקות פון נח"ן „בדורו של אברהם הי' נחשב לכלום"; אבער לאידך האלטן אלע אז ניט נח איז געווען שולדיק וואס ער איז ניט געווען אזא גרויסער צדיק ווי אברהם, נאָר דאס איז געווען צוליב דעם מצב און דער גרויסער פחיתות פון זיין דור[20], און „אלו הי' בדור צדיקים הי' צדיק יותר".

---

12) ראה פסחים ג, א (הובא ברשב"ם ב"ב שם) ולמדו זה מהדיבור אל נח!

13) לקו"ש ח"ה ע' 281 ואילך.

14) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 26 ואילך.

15) ראה לקו"ש ח"ה שם (ע' 282 ואילך) באו"א.

16) ראה לדוגמא תנחומא פרשתנו שם. ב"ר פ"ל, י. פרש"י ו, ט (ד"ה את האלקים). ב"ר פל"ב, ו. פרש"י פרשתנו ז, ז'. ועוד.

---

17) וראה ב"ב שם עד"ז: רכות ממש (חסרון, אלא) ולא גנאי הוא כו'.

18) וע"פ הכלל, ואפילו בדרך הלימוד ע"ד ההלכה (ראה דרכי שלום (נדפס בשדי חמד הוצאת קה"ת כרך יו"ד בסופו) כללי הש"ס אות ל' סרנ"ז. וש"נ) — למעט במחלוקת.

19) ראה בכ"ז ראש"ם, גו"א ועוד ריש פרשתנו. ענף יוסף לתנחומא שבהערה 8.

20) ע"ד מרז"ל ראוי שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו ראוי לכך (סוטה מט, ב. וש"נ).

---

*) ולהעיר שלשון רש"י הוא כהלשון בזהר חדש (מהנ"ע) פרשתנו כב, א (ולא כבב"ר). וראה ג"כ לקמן ע' 23 בפרש"י ז, יב ובהנסמן בהערה 5.

דער חילוק איז — וואס איז די תורה אויסן מיטן וואָרט „בדורותיו": איין מ״ד זאגט — דעם „שבח", אז די תורה קומט משבח זיין נח״ן; און דער צווייטער מ״ד זאגט אז דערמיט וויל תורה באַוואָרענען אז עס זאל ניט אַרויסקומען קיין תקלה אין דער עבודה פון א אידן וואס לערנט וועגן נח״ן.

און דאס מיינט „ויש שדורשים אותו לגנאי": בשייכות צו נח״ן גופא איז דאס ניט קיין ענין פון גנאי וחסרון — זייענדיק אין אזא דור איז ניט געווען שייך עס זאל זיין די דרגת הצדקות ווי אברהם; נאָר תורה מוז אַרויסברענגען אז די דרגא אין צדקות איז ניט די אמת׳ע שלימות, ואדרבה: ס׳איז א דרגא פון „גנאי" בערך צו אברהם („לא הי׳ נחשב לכלום"), כדי אז די הוראה פון סיפור נח זאל זיין קלאָר.

ד. אויף דעם זעלבן אופן קען מען מסביר זיין די צוויי דיעות פון ר׳ יהודה און ר׳ יצחק אין דעם וואס נח האט ניט מתפלל געווען על דורו:

ס׳איז מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי[21] — אויך ר׳ יצחק איז מודה, אז דאס וואס נח האט ניט מתפלל געווען על אנשי דורו איז ווייל ער האט (אין יענעם מצב) ניט געקענט מתפלל זיין אויף זיי, היות אז „לא הוה לי׳ במאן דיתלי בזכותא כמשה" — עס איז ניט א חסרון אין נח״ן;

ר׳ יצחק קומט נאָר באַוואָרענען, אז עס זאל ניט אַרויסקומען א תקלה ח״ו אין א שפעטערדיקן דור, מיינענדיק אז ס׳איז ניט קיין חסרון אויב מ׳איז ניט מתפלל פאַר אנשי הדור; דעריבער זאגט ר׳ יצחק, אז מען מוז דרש׳נען (אַרויס־ברענגען) אז די זאך פאַר זיך איז אן ענין של גנאי (כאטש אז ביי נח״ן גופא האט ניט געקענט זיין באופן אחר[22]), ווייל מען דארף זיך משתדל זיין בכל האופנים האפשריים צו מתפלל זיין און בעטן רחמים פאַר א צווייטן אידן.

און דערפאַר איז דעת ר׳ יצחק ניט אין סתירה צום כלל „הוי דן את כל האדם לכף זכות" — ווייל אויך לויט ר׳ יצחק׳ן איז עס ביי נח״ן ניט געווען קיין „חובה" ח״ו, נאָר ער באַוואָרנט ווי די זאך איז אן ענין של „חובה" ביי אַנדערע;

ואדרבה: אויב מ׳וועט ניט באַוואָרענען אז אזא הנהגה (אין אלגעמיין) פון ניט בעטן רחמים על אנשי הדור איז בלתי רצוי׳ — קען דאס גופא האבן אין זיך אז ענין של חובה אויף נח״ן, אז זיין הנהגה זאל קענען גורם זיין א תקלה ביי א צווייטן אידן.

און דעריבער איז (אויך) דאס גופא „בזכותו" של נח — ער אליין ווייל מען זאל מדגיש זיין אז מען דארף יע מתפלל זיין על אנשי דורו, ביז צו זאגן דאס אין אן אופן כאילו ווי ס׳איז א חסרון ביי נח״ן גופא (כפשטות לשון ר׳ יצחק: ועם כל דא . . הוה לי׳ (נח״ן) למבעי רחמי

21) עפ״ז יתורץ מה שמצינו שר׳ יהודה מדגיש מעלת אברהם על נח שנח „לא אמר לי׳ מידי ולא בעי רחמי" (זח״א קו, א)*, וכן ס״ל (זהר פרשתנו סז, סע״א) שהי׳ צדיק „בדור הזה דייקא" [ור׳ יוסי פליג ד״בדור הזה דא שבחא דיליה כו״] — בדוגמת המ״ד „דורשין אותו לגנאי" (וראה לקוטי לוי״צ שם שפלוגתא זו תלי׳ בפלוגתת ר׳ יהודה ור׳ יצחק) — כי מר אמר חדא כו׳, כבפנים באריכות. ועצ״ע. ואכ״מ.

*) וכן ר׳ יוסי אמר דנח לא בעי רחמי עלייהו (דלא כמשה) — זח״ג טו, א — אף שס״ל ד״בדור הזה דא שבחא דיליה״, כדלקמן בפנים ההערה.

22) ומה שנקט הלשון „עם כל דא . . הוה לי׳ למבעי רחמי כו׳" — ראה לקמן בפנים.

עלייהו) — כדי צו פֿאַרזיכערן אז עס זאל ניט אַרויסקומען קיין חסרון ביי א צווייטן[23].

און דורך דעם וואס מען באַוואַרנט אז הנהגת נח איז אַן ענין של חובה (ניט די אמת'ע שלימות), ובמילא פירט מען זיך אין אַנדערע דורות אין אַן אופן אז מ'איז יע מתפלל על אנשי הדור, איז דאס גופא „מתקן" דאס וואס נח האט בפועל ניט געטאַן: אע"פ אז בדורו האט ער דאס ניט געקענט דורכפירן, וויבאַלד אַבער אז דורך אים (ד.ה. דורך אַרויס־ברענגען ווי אזא הנהגה איז ניט קיין מעלה) האט מען די הוראה לדורות אז מען דאַרף יע מתפלל זיין על אנשי דורו, ברייגט עס צו די שלימות אין דעם ענין אויך ביי נח'ן גופא.

ה. און דאס איז אויך די הוראה למעשה בימינו אלה:

ס'פאַסירט אמאל, אז אייַנער טוט כפי יכלתו אויף משפיע זיין בסביבתו, על „אנשי דורו", אַבער מצד סיבות שאינן תלויות בו (לכאורה) איז ער אין דעם ניט מצליח. קען ער ביי זיך מאַכן א חשבון, אז אַני את נפשי הצלתי: ניט נאַר בנוגע זיין אייגענער עבודה מיט זיך, נאַר אויך בנוגע דער אַרבעט מיט א צווייטן האַט ער געטאַן בשלימות. אלא, ער האַט ניט אויפגעטאַן — איז דאס ניט זיין חסרון.

לערנט ר' יצחק א הוראה, אז עס קען טאַקע זיין אז ער האַט באמת געטאַן וויפל ער האַט געקענט — ס'איז ניט נאַר א דמיון, נאַר ע"פ שו"ע (תורת אמת) האַט ער געטאַן בשלימות — אַבער אפ"כ דאַרף מען וויסן, אז דער־ביי טאַר מען ניט בלייבן; מען טאַר ניט זיין צופרידן פון דעם מצב נאַר מען מוז האַלטן אין איין „מכריז" זיין „ועם כל דא . . הוה לי' למבעי רחמי עלייהו"! דער ניט בעטן רחמים על דורו איז א מצב של „חובה".

און דאס גופא איז גורם אז עס זאל ווערן א מצב פון „זכות" — אז דער אוי־בערשטער איז מבטל די סיבות פון דעם מצב בלתי רצוי, און גיט א אידן א געלעגנהייט צו בעטן רחמים על אנשי דורו, ביז צו פועל זיין אז זיי זאלן תשובה טאַן,

ובפרט בזמננו עקבתא דמשיחא וואס דער רמב"ם פסק'נט בספרו דהלכות[24] אז „הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאליין"[25].

(משיחת ש"פ נח תשמ"ג)

23) עדמשנ"ת (לקו"ש חכ"ד ע' 253 ואילך) בהטעם שנאמר בס"פ ברכה (לד, ח) „ויבכו בני ישראל" המדגיש מעלת אהרן על משה, שדוקא אצל אהרן „שהי' רודף שלום כו' נאמר (חוקת כ, כט) כל בית ישראל זכרים ונקבות" (רש"י ברכה שם).

דלכאורה: איך מתאים לכתוב ע"ד מעלתו של אהרן לגבי משה — בפסוקים אלו שבהם מדובר ע"ד הסתלקות משה והמדגישים מעלותיו של משה?

אלא שמשה „רוצה" שהפסוק ידגיש מעלת אהרן בהענין דרודף שלום כו', כדי שבנ"י יהיו בזה „מתלמידיו של אהרן" (אבות פ"א מי"ב) דוקא, ובזה לא ילמדו מהנהגת משה. כי אצל משה לא הי' זה חסרון כלל ח"ו (כי מצד ענינו של משה לא הי' יכול להיות אצלו ההנהגה ד„רודף שלום כו'" כמו אהרן), מ"מ רצה להזהר שהנהגתו לא תגרום ח"ו חסרון אצל מישהו ב„הוי מתלמידיו של אהרן כו' רודף שלום כו'", וזהו ע"י שמדגיש מעלת אהרן עליו.

24) כמ"ש בסוף הקדמתו לס' היד.

25) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.